

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV CHEB

Název archivní pomůcky: **Archiv obce Závišín**

Časové rozmezí: **1839 - 1945**

Druh archivní pomůcky: **Inventář**

Číslo listu JAF: **406**

Evidenční číslo pomůcky: **1437**

Zpracovala: **Mgr. Dana Václavů**

Místo: **Cheb**

Rok: **2005**

OBSAH	strana
Úvod:	
I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	4
III. Archivní charakteristika fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky	7
Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury	8
Inventární seznam:	
A: Předchůdce obecní samosprávy	
I. Knihy:	
1. Knihy správní	9
B: Obecní úřad	
I. Knihy:	
1. Knihy všeobecné správy obce	9
2. Knihy správy obecního majetku	9
3. Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech	9
II. Spisový materiál:	
1. Registraturní pomůcky	10
2. Spisy	
0 – Všeobecná správa	10
1 – Policejní správa	11
3 – Péče o kulturu a společnost	11
4 – Sociální péče	11
5 – Zdravotnictví	12
6 – Výstavba	12
7 – Hospodářství	13
8 – Hospodářská činnost	13
9 – Finanční a daňová správa	14
III. Účetní knihy	14
IV. Plány	14
Tiráž	15

ÚVOD

I. Vývoj původce fondu

Obec Závěšín (něm. Abaschin) leží 3 km východně od Mariánských Lázní v nadmořské výšce 765 m. Poprvé byl jmenován jako „Závěšino“ v listině papeže Řehoře X. 23. 5. 1273. Papež v ní potvrzoval statky a privilegia premonstrátskému klášteru v Teplé. K tomuto panství patřil Závěšín až do roku 1851 s výjimkou let 1530-1549, kdy byl spolu s dalšími 17 vesnicemi zastaven nejvyššímu kancléři Janu Pflugovi z Petschau za zapůjčení 12 000,- zl. Narození, úmrtí a sňatky obyvatel Závěšína byly podchycovány od 1. poloviny 17. století v matrice v Ovesných Kladrubech. Sem také chodily do roku 1833 děti do farní školy.

Výsledky revolučních událostí poloviny 19. století přinesly kromě jiného i zrušení poddanství a feudálních povinností. Ústavodárný říšský sněm ve Vídni schválil 7. 9. 1848 zrušení feudálních břemen za náhradu. Na základě prováděcích nařízení k zákonu o zrušení roboty ze 4. 3. 1849 byly zřizovány tzv. vyvazovací komise. Podle oznámení tepelské okresní vyvazovací komise ze dne 7. 5. 1851 zaplatil Závěšín za svoji svobodu 2 184 zl. a 15 kr. Obec byla začleněna do tepelského politického a soudního okresu utvořeného převážně z bývalého tepelského klášterního panství. V roce 1902 se od tohoto okresu oddělil nový okres mariánskolázeňský a Závěšín se stal jeho součástí až do roku 1960. Prozatímní obecní zákon ze 17. 3. 1849 zřízením místních, okresních a krajských obcí vytvořil základy územní samosprávy.

Samostatnou obcí s vlastní správou se Závěšín stal až v roce 1881. Prvním starostou byl zvolen Michl Popp (1881-1883). V kronice obce jsou uváděni tito další starostové: Franz Hieret 1886, Adolf Plescher 1893-1908, Josef Popp 1908-1913, Michl Schott 1920-1931, Anton Hieret 1932-1935 a Johann Arbes 1937. Obecní dům byl v č. p. 14. Při sčítání lidu v roce 1880 žilo v obci 246 obyvatel a stálo zde 35 domů. Při jednom z dalších sčítání v roce 1930 je uváděno 45 domů, 96 domácností a 477 trvale hlášených obyvatel. Ve školním roce 1884/85 zahájila výuku první dvojtřídní škola. Do té doby chodily děti do školy v Zádubu. V obci působilo několik spolků, společenstev a organizací – např. zemědělský a lesnický spolek (1909), pohřební spolek (cca 1910), německý pěvecký spolek (1921), společenstvo pro elektrifikaci (v roce 1927 byla obec elektrifikována), německý kulturní svaz, dobrovolní hasiči. Obec řídilo dvanáctičlenné zastupitelstvo, které ze svého středu volilo starostu a čtyřčlennou radu. Kromě toho pracovala finanční komise, místní volební komise, sociální komise, místní vzdělávací výbor. Místní volební komise vedla evidenci voličů, dvakrát ročně vyhotovovala jejich seznamy. Sociální komise evidovala nezaměstnanost a řídila přidělování potravinových

lístků. V obci nebyl žádný bezpečnostní orgán. Tuto službu zastávala četnická stanice v Zádubu. Ve věcech hlášení podléhala obec policejnímu komisařství v Mariánských Lázních. Zdravotní péči za první republiky obstarával lékař z Úšovic. Jinak Závišín patřil do působnosti politického obvodu Mariánské Lázně, pro volby do poslanecké sněmovny a do senátu do volebního kraje Plzeň. Za okupace a druhé světové války spadala obec pod pravomoc Landrátu v Mariánských Lázních, vládního prezidenta v Karlových Varech a Sudetské župy v Liberci.

Posledním starostou v Závišíně před skončením války byl Johann Arbes.

II. Vývoj a dějiny fondu

Ve fondu se nedochovaly žádné písemné instrukce o způsobu vedení a ukládání spisů a knih, žádný kancelářský řád, skartační řád nebo spisový plán. Rovněž na samotných spisech nejsou žádné spisové značky či pokyny o ukládání. Na některých spisech z období 1938-1945 se vyskytují pouze prezenční razítka s texty „Der Bürgermeister der Gemeinde Abaschin“ a „Gemeindeamt Abaschin“ s údaji o tom, kdy spis přišel, číslem jednacím a kolonkou pro přílohy.

Knihy fondu byly uspořádány podle umělého schématu doporučeného Archivní správou MV v Praze, protože převážně zasahují období před rokem 1938.

Pro pořádání spisů, které se dochovaly hlavně z let 1938-1945 byl použit „Akten – Plan für Gemeindeverwaltung des Sudetengau“ z roku 1939 dr. Theodora Porteleho. Porteleho spisový plán používal desetinné třídění, členil spisy do deseti základních skupin a v rámci každé z nich na různý počet podskupin. S knihami ani registraturními pomůckami nepočítal.

Na obalech písemností obce Závišín je patrné, že tento systém třídění byl používán. Některé písemnosti byly založeny v deskách s označením hlavní skupiny, podskupiny a slovním doprovodem. Např. sign. 943/6 - Getränksteuer (inv. č. 75), 943/8 – Hundesteuer (inv. č. 76). Dokonce i spisy vzniklé za I. republiky byly dodatečně vkládány do těchto desek a desky označeny signaturami používanými obecně až od roku 1939. Např. Spisy o zásobování elektřinou z let 1918-1935 se nalézaly v deskách se sign. 811/1 (inv. č. 60) nebo sign. 912/3 – pronájem obecních pozemků uchovávala písemnosti z let 1927-1938 (inv. č. 71).

Druhým důvodem, proč byl použit tento způsob pořádání spisů je ten, že pro některé písemnosti nejde umělé schéma použít – např. seznam nuceně nasazených (inv.

č. 69).

Bohužel kovové závěsy na deskách napáchaly svou rží na spisech velké škody.

Část fondu (kronika) byla předána do Okresního archivu v Chebu dne 22. 11. 1960, je zapsána pod číslem přírůstku 1379 a uložena odděleně ve sbírce kronik pod č. Sb 172/251. Zároveň nese inv. č. 2 tohoto fondu. Zbytek písemností byl nalezen bez záznamu o převzetí dne 22. 9. 1993 a zapsán pod č. př. 1158.

III. Archivní charakteristika fondu

Časové rozmezí fondu je 1839-1945. Přestože časový rozsah pokrývá celé období působnosti obecního úřadu (1881-1945), celkově je fond torzem. Z let před vznikem samostatné obce se dochoval pouze parcelní protokol z roku 1839 (inv. č. 1), několik jednotlivin z let 1869, 1873 a 1875, které tvoří nedílnou součást písemností týkajících se stavebních povolení, plánů, projektové dokumentace a korespondence ohledně jednotlivých č. p. v obci (inv. č. 52) a plán stavby domu a hospodářské budovy z roku 1876 (inv. č. 80). Písemností se celkově dochoval pouhý zlomek, a to ještě podstatně větší část je z let 1938-1945. Zcela chybějí materiály týkající se školství.

Časové rozsahy písemností, které jsou v hranatých závorkách, byly pouze odhadnuty na základě některých skutečností. Např. kronika (inv. č. 2) byla sepsána najednou a končí rokem 1937 jako současným, v knize domovských příslušníků (inv. č. 3) je nejstarší poznámka o úmrtí z roku 1905.

Písemnosti fondu jsou zařazeny do II. kategorie, kronika obce (inv. č. 2) je v kategorii I.

Fyzicky není fond dobře zachovalý. Písemnosti (zvl. u inv. č. 52) jsou místy velice křehké, lámavé a špinavé, na ostatních jsou patrné stopy rzi.

V průběhu pořádacích prací nebyly žádné písemnosti určeny k vnitřní skartaci. Z fondu byla pouze vyřazena jedna kniha – účetní kniha pohřebního spolku z let 1910-1943 (0,02 bm), ze které byl vytvořen nový fond č. 1187 – Pohřební spolek Závěšín.

(Pozn. Od listopadu 1945 do prosince 1946 používala Místní správní komise tuto knihu pro zápisy svých příjmů a výdajů.)

Popis členění inventárního seznamu:	čas. rozsah	inv. č.
A: Předchůdce obecní samosprávy		
I. Knihy		
1. Knihy správní	1839	1
B: Obecní úřad		
I. Knihy		
1. Knihy všeobecné správy obce	1885-1940	2-6
2. Knihy správy obecního majetku	1937	7
3. Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech	1905-1941	8-11
II. Spisový materiál		
1. Registraturní pomůcky	1940	12
2. Spisy		
0 – Všeobecná správa	1887-1944	13-36
1 – Policejní správa	1938-1944	37-39
3 – Péče o kulturu a společnost	1935-1939	40-41
4 – Sociální péče	1914-1945	42-46
5 – Zdravotnictví	1933-1943	47-50
6 – Výstavba	1869-1942	51-55
7 – Hospodářství	1938-1942	56-59
8 – Hospodářská činnost	1904-1940	60-69
9 – Finanční a daňová správa	1906-1943	70-76
III. Účetní knihy	1936	77
IV. Plány	1876-1927	78-82

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond obsahuje knihy uspořádané podle umělého schématu doporučeného Archivní správou MN v Praze a spisy, které byly uspořádány podle spisového plánu Dr. T. Porteleho (zdůvodnění v kap. II). Podrobněji o obsahu fondu – viz členění inventárního seznamu (kap. III).

Po jazykové stránce je fond téměř výhradně německý, český jazyk se objevuje do roku 1938 sporadicky, a sice na spisech do obce směřujících – dvojjazyčné zápisy do pozemkové knihy (inv. č. 21) nebo dvojjazyčně předtištěné formuláře (inv. č. 27, 33).

Záležitost převzetí nemocného domovského příslušníka z Francie byla kromě němčiny a češtiny vyřizována ve francouzštině (inv. č. 49).

Materiál fondu má pro svoji velkou torzovitost jen lokální význam. K obcím Mariánskolázeňska před rokem 1945 je k dispozici minimum seriózních údajů. Většina informací k obci Závišín pochází z kroniky (inv. č. 2), která byla sepsána neznámým autorem pravděpodobně v roce 1937 (tímto rokem končí), a která se spíše než závažnějšími obecními událostmi zabývá rok za rokem sňatky, úmrtími, požáry a případně celospolečenskými událostmi (např. lety 1848-1849). Zajímavostí kroniky je ve zvláštní části podrobně sepsaná historie všech domů v obci.

V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky

Úvod napsala a inventární seznam sestavila v roce 2004 Mgr. Dana Václavů ve Státním okresním archivu Cheb.

Cheb dne 20. 9. 2005

Mgr. Dana Václavů

Příloha č. 1:

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

Alexander Gross, Úvod k inventáři fondu č. 370 – Archiv města Mnichova, Cheb 1973

Metodický návrh na pořádání a inventarizaci archivních fondů archiv obce, vydaný AS MV v Praze v roce 2000

Marie Macková, K úřadování a spisovněm obcí a měst, které od 1. října 1938 náležely pod říšskoněmeckou správu, AČ č. 49, 1999, č. 4, s. 235-240

Retrospektivní lexikon obcí ČSR 1850-1970, Praha 1978, s. 346-347

Československé dějiny v datech, kolektiv autorů, Praha 1986

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Kn.
--------	-------	-------------	-----

A: Předchůdce obecní samosprávy

I. KNIHY

1. Knihy správní

1	Parcelní protokol obce (Grundparzellen Protokoll der Gemeinde Abaschin) něm., 22,5x36 cm, lepenk. desky s látkovým hřbetem	1839	K 1
---	--	------	-----

B: Obecní úřad

I. KNIHY

1. Knihy všeobecné správy obce

2	Kronika obce (1217-1937), Sb 172/251	[1937]	K 2
3	Kniha domovských příslušníků	[1905-]1940	K 3
4	Kniha cizích domovských příslušníků žijících v obci	[1909-]1940	K 4
5	Kniha cizích domovských příslušníků pracujících v obci	[1885-]1937	K 5
6	Kniha cizích domovských příslušníků procházejících obcí	1930-1939	K 6

2. Knihy správy obecního majetku

7	Kniha prohlídek dobytka (uzavřena 1. 1. 1938)	1937	K 7
---	--	------	-----

3. Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech

8	Kniha hlášení neaktivního mužstva domobrany	1905-1914	K 8
9	Kniha hlášení o trvale mimo službu postavených záložníků	1905-1923	K 9
10	Kniha občanské daně	1939	K 10
11	Kniha občanské daně	1941	K 11

Inv.č. _____ Obsah _____ Čas. rozsah _____ Kn./Kart.

II. SPISOVÝ MATERIÁL

1. Registraturní pomůcky

12 Podací protokol obce (od 1. 4. - 20. 11), č. j. 1-128 1940 K 12

2. Spisy

O Všeobecná správa

13 Stanovy obce 1939 1

14 Nařízení, oběžníky, instrukce zasílané obecnímu úřadu
Landrátem Mariánské Lázně 1939-1943 1

15 Instrukce pro starostu pro výkon přenesené působnosti soudní
(nař. min. spravedlnosti z 28. 6. 1850, č. 256 RGB) [1939] 1

16 Instrukce, směrnice, nařízení ke sčítání lidu dne 17. 5. 1939 1939 1

17 Sčítání lidu v obci (formuláře, výsledky) 1939 1

18 Výsledky sčítání lidu v roce v roce 1939 v okrese Mar. Lázně 1940 1

19 Instrukce a dotazníky stat. úřadu (Reichsgau Sudetenland)
ke zjišťování spotřeby a zásob průmyslových výrobků
v zemědělských usedlostech a náklady na údržbu a provoz 1939 1

20 Statistická šetření stavu a využití zemědělské a jiné půdy
v obci (dotazníky, formuláře) 1939-1941 1

21 Zápisy do pozemkové knihy 1920-1927 1

22 Korespondence mezi obcí a Okresním výborem v Teplé
ohledně udržování okresní silnice Ovesné Kladruby – Mrázov
a Ovesné Kladruby – Závišín 1892, 1901, 1903 1

23 Zřízení veřejné telefonní hovorny 1939 1

24 Oznámení Okresního výboru v Teplé, že na žádost Městského
úřadu v Mar. Lázních budou šetřeny nedostatky týkající se
kanalizace v restauraci „Forstwarte“ 1905 1

25 Vyhláška obecního úřadu o povinnosti všech osob odvodem
povinných nahlásit místo pobytu 1911 1

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Kart.
26	Domobranecké seznamy (nar. 1865-1902)	1887-1919	1
27	Odvodní seznamy (nar. 1901-1905)	1920-1925	1
28	Kmenové soupisy branců (nar. 1885-1928)	1938-1942	1
29	Kmenové listy branců A - Z	1938-1944	2
30	Osoby povinné vojenskou službou – v záloze	1915,1919	2
31	Seznamy záložníků (nar. 1903)	1920	2
32	Rozhodnutí Městského zastupitelstva v Lázních Kynžvartu o přijetí Karla Hackela, nar. v Závišíně spolu s manželkou Annou do domovského svazku	1938	2
33	Přihlašovací lístky pro soupis koní, dopravních prostředků a postrojů pro účely vojenské	[1925]	2
34	Seznamy obyvatel s poznámkami o úmrtí	1940-1942	2
35	Žádosti Josefa Kutzera z Wroclavi adresované obecnímu úřadu ohledně jeho pohřešovaného bratra Franze	1942,1943	2
36	Oznámení o kontrole vedení obce a pokladny	1939	2

1 Policejní správa

37	Pohyb obyvatel v obci, hlášení příchodu a odchodu	1943-1944	2
38	Hlášení policejního úřadu o povolání k pracovní povinnosti	1940-1941	2
39	Potvrzení četnické stanice v Zádubu o převzetí myslivecké pušky od Antona Neubauera, Závišín č. p. 3	1938	2

3 Péče o kulturu a společnost

40	Náklady a provoz obecní knihovny – všeobecná ustanovení 1939		2
41	Seznam přírůstků obecní knihovny (s poznámkami o vyřazení z r. 1938)	1935-1936	2

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Kart.
4 Sociální péče			
42	Směrnice k poskytování sociální péče	1938-1939	2
43	Korespondence obce zvl. s Landrátem Mariánské Lázně ohledně konkrétní pomoci sociálně slabým	1941-1945	2
44	Sbírka na pomoc chudým ženám a dětem trpícím válkou, žádost organizátora Ernsta Lanzendörfera z Mar. Lázní o sepsání seznamu	1914	2
45	Sociální podpora a její vyúčtování	1938-1941	2
46	Podpory důchodců	1939-1940	2
5 Zdravotnictví			
47	Očkování proti záškrtu – pokyny, seznamy dětí	1941-1943	2
48	Evidence kojících žen	s. d.	2
49	Převzetí nemocného domovského příslušníka z Francie	1938	2
50	Seznam nemocných skvrnitým tyfem a seznam osob, které s nimi od 20. 12. 1933 přišly do styku – oběžník zaslaný obci na vědomí, týká se celé republiky	[1933]	2
6 Výstavba			
51	Fa Vacuum Oil Company a. s. - stavba benzínové čerpací stanice před parcelou č. kat. 1/1, korespondence, plány, stavební povolení	1928-1936	3
52	Stavební povolení, plány, projektová dokumentace a korespondence ohledně staveb – č. p. 1 – 57	1869-1938	3
53	Stavba kovárny – protokol o rozhodnutí (16 majitelů nemovitostí v obci) zaplatit směnku ve výši 2 000,- zl. stavebnímu mistrovi Friedrichovi Gitzlerovi	1889	4
54	Žádost Franze Schwigera z Mar. Lázní o vydání dodatečného stavebního povolení ke zřízení prodejního stánku	1909	4
55	Žádost Marie Konhäuserové o vydání stavebního povolení ke zřízení prodejny ovoce. Přiložen souhlas majitele pozemku.	1910	4

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Kart.
--------	-------	-------------	-------

7 Hospodářství

56	Úprava hranic honitby mezi sdruženími myslivců obcí Závěšín a Zádub	1941	4
57	Výkazy těžby dřeva v nestátních lesích	1939-1940	4
58	Evidence koní z obsazeného území převzatého německými úřady	1938	4
59	Chov zvířat, zejména koz a kozlů	1939-1942	4

8 Hospodářská činnost

60	Zásobování elektřinou	1918-1935	4
61	Zásobování vodou	1928-1929, 1940	4
62	Udělování koncesí (opisy dokumentů 1876-1903)	1904-1912	4
63	Živnost podkovářská – podmínky pro otevření živnosti, povolení	1908-1910	4
64	Kominíci – čištění a revize komínů, nařízení, tarify	1906-1939	4
65	Pohodní – vymezení působnosti, sazebník prací	1922-1932	4
66	Hlášení o dočasném uzavření trafiky příslušným kontrolním úřadem	1939	4
67	Žádost Johanna Wurdingerera o rybářské oprávnění	1908	4
68	Žádost starosty Michla Schotta o vydání rybářského lístku, zároveň vrací lístek prošlý	1919-1922	4
69	Seznamy nuceně nasazených	[1940]	4

9 Finanční a daňová správa

70	Nabývání a prodej pozemků	1906-1943	4
71	Pronájem obecních pozemků	1927-1938	4
72	Pronájem honitby	1910-1941	4

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Kart./Kn./M
73	Pachtovní smlouva uzavřená mezi klášterem Teplá a pachtýři obce Závíšín na pozemek parc. č. 276 (31.12.)	1920	4
74	Výzva notářství v Mariánských Lázních ve věci projednání a ocenění movitého a nemovitého jmění po zemřelém Antonu Zwerenzovi, č. p. 32	1922	4
75	Daň z nápojů	1939-1940	4
76	Daň ze psů	1940	4
III. Účetní knihy			
77	Hlavní kniha obce	1936	K 13
IV. Plány			
78	Plány na stavbu transformátoru Franz Hubl, Teplá, 1:50, 31,5x48 cm, 2 kusy	1927	tvý 1
79	Situační plán nové mostní váhy v obci Ing. Josef Forberich, Mar. Lázně, 1:100, 41,5x23 cm	1925	tvý 2
80	Plán stavby domu a hosp. budovy (pro Franze Trübera) Zickler, Zádub, měř. neuvedeno, 45x31,5 cm	1876	tvý 3
81	Plán na stavbu záchodků Josef Pecher, Valy, 1:100, 39x38 cm	1924	tvý 4
82	Část plánu na znovupostavení vyhořelé stodoly Zickler, místo neuvedeno, 25x35,5 cm 1:100	1895	tvý 5

15

Název archivní pomůcky: Archiv obce Závišín

Časové rozmezí: 1839 - 1945

Počet evidenčních jednotek: 22

Z toho : knihy 12

podací protokol 1

kartony 4

plány 5

Počet inventárních jednotek: 82

Rozsah fondu v bm: 0,54

Stav ke dni: 20. 9. 2005

Fond zpracovala: Mgr. Dana Václavů

Pomůcku sestavila: Mgr. Dana Václavů

Počet stran: 15

Počet výtisků: 5

Pomůcku schválil: PhDr. Jaromír Boháč

dne 30. 9. 2005 – č. j. SOAP/02-0622/05-15

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012–2013

Název archivní pomůcky: Archiv obce Závišín

Značka archivního fondu: AO Závišín

Časový rozsah fondu: 1839-1945

Počet inventárních jednotek: 82

Počet evidenčních jednotek: 22 (12 úředních knih , 1 podací protokol, 4 kartony, 5 technických výkresů (změna v inv. č. 78-82))

Rozsah části fondu v bm: 0,65

Stav ke dni: 21. 9. 2012

Vypracoval: Martina Lepší